

C/2024/4660

9.8.2024

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité

De rol van het cohesiebeleid in de volgende uitbreidingsrondes van de EU

(verkennend advies)

(C/2024/4660)

Rapporteur: **María del Carmen BARRERA CHAMORRO**

Adviseur	Ioannis GRIGORIADIS, voor de rapporteur
Raadpleging	Europese Commissie, 11.12.2023
Rechtsgrond	Artikel 304 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie
Bevoegde afdeling	Economische en Monetaire Unie, Economische en Sociale Samenhang
Goedkeuring door de afdeling	17.5.2024
Goedkeuring door de voltallige vergadering	31.5.2024
Zitting nr.	588
Stemuitslag (voor/tegen/onthoudingen)	181/2/2

1. Conclusies en aanbevelingen

1.1. Het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC) wijst erop dat het pretoetredingssteunbeleid een onmisbaar instrument van het uitbreidingsbeleid is, waarvan de invloed kan worden vergroot om vrede en welvaart op het hele Europese continent te bevorderen, met name in regio's waar de vrede en stabiliteit recentelijk op de proef zijn gesteld.

1.2. Om de kandidaat-lidstaten voor te bereiden op de volledige uitvoering van de instrumenten van het cohesiebeleid in de toekomst moet het pretoetredingssteunbeleid beter worden afgestemd op de sterke punten, uitdagingen en behoeften van de respectieve regio's en de aangrenzende regio's van de EU-lidstaten.

1.3. Het EESC beveelt aan dat het pretoetredingssteunbeleid in de kandidaat-lidstaten systematischer investeert in de ontwikkeling van menselijk kapitaal, onderwijs en maatschappelijke integratie, om sociale ongelijkheden te voorkomen en te verminderen. Het is van essentieel belang dat de banden met maatschappelijke organisaties worden aangehaald en dat zij worden betrokken bij de verbetering van de planning van het pretoetredingssteunbeleid.

1.4. Het toekomstige cohesiebeleid moet prioriteit geven aan de bescherming van kwetsbare groepen, die te maken hebben met extra en enorme obstakels voor hun economische en sociale ontwikkeling en die in het toekomstige toetredingsproces voor extra uitdagingen kunnen staan.

1.5. Sterkere partnerschappen met maatschappelijke organisaties in kandidaat-lidstaten zijn niet alleen van onschatbare waarde voor het bevorderen van de uitbreidingsdoelstellingen, ze zijn ook in overeenstemming met doeltreffende en inclusieve ontwikkelingsstrategieën door gebruik te maken van de gevestigde beginselen van sterk partnerschap en gedeeld beheer.

1.6. Het pretoetredingssteunbeleid moet alle steun krijgen die nodig is om groei en herstel in de Europese regio's te bevorderen; dit omvat het realiseren van de groene en de digitale transitie en het helpen van regio's om zich aan de huidige uitdagingen op demografisch, industrieel, strategisch en veiligheidsgebied aan te passen.

1.7. Het EESC wijst erop dat de rol van het cohesiebeleid veel verder moet gaan dan kerninvesteringen. De nadruk moet daarbij liggen op institutionele en capaciteitsopbouw, met inbegrip van programma's op het gebied van stedenbanden en steun voor het maatschappelijk middenveld en de sociale partners ⁽¹⁾. De ervaring van de Baltische staten heeft geleerd dat een verbetering van de institutionele capaciteit een doeltreffender gebruik van de middelen van het cohesiebeleid mogelijk maakt, waardoor hun integratie en economische groei worden versneld. Deze middelen hebben deze landen ook geholpen om een voortrekkersrol te spelen bij het vormen van doeltreffend overheidsbeleid.

1.8. Het EESC benadrukt dat de uitbreidingsgolven ook gevolgen hebben gehad voor de huidige lidstaten en hun regio's, aangezien de nieuwe lidstaten toetreden tot de interne markt en de internationale waardeketen en arbeidsmigratie in de EU beïnvloeden. Derhalve zijn er extra middelen nodig om te investeren in de regio's die grenzen aan de kandidaat-lidstaten en in de regio's van de huidige lidstaten die zwaar worden getroffen door de veranderingen in de EU- en mondiale waardeketens als gevolg van de uitbreiding.

1.9. Het EESC wijst erop dat het, gezien de omvang van de uitdagingen, met name in Oekraïne, niet volstaat om uitsluitend op het pretoetredingssteunbeleid te vertrouwen. De EU zal specifieke acties moeten ondernemen, eventueel via ad-hocmechanismen, om ervoor te zorgen dat de meest dringende en veeleisende kwesties, zoals de wederopbouw na de oorlog, doeltreffend worden aangepakt. Dit is essentieel om de impact en de baten van toekomstig overheidsbeleid te maximaliseren.

1.10. Het EESC is van mening dat een van de grootste uitdagingen voor de uitbreiding van de EU een verslechtering van de rechtsstaat na toetreding zou zijn. Dit risico kan worden beperkt door in de nieuwe toetredingsverdragen instrumenten op te nemen om ervoor te zorgen dat ook na toetreding aan de regels wordt voldaan, zoals doeltreffende mechanismen om stemrechten en EU-middelen op te schorten als de fundamentele waarden van de EU en de rechtsstaat niet worden nageleefd. Andere vaak genoemde uitdagingen, zoals de werking van de EU-instellingen en de gevolgen voor de EU-begroting, kunnen worden aangepakt door middel van overgangsperioden en EU-hervormingen tijdens de toetredings-onderhandelingen ⁽²⁾.

1.11. De Europese Commissie moet haar hervormingen van het toekomstige cohesiebeleid, parallel aan het uitbreidingsproces, richten op het vergroten van de doeltreffendheid van het huidige beleid, gebaseerd op meer specialisatie en diversificatie, gekoppeld aan meer flexibiliteit en financiële specialisatie. Zonder parallelle inspanningen op het gebied van institutionele opbouw, hervorming van het bestuur en participatie van het maatschappelijk middenveld kan financiële bijstand niet leiden tot economische welvaart.

1.12. Het EESC benadrukt dat er dringend actie moet worden ondernomen om door middel van diverse beleidsmaatregelen, waaronder investeringen in menselijk kapitaal, een dam op te werpen tegen het wegtrekken van mensen uit de kandidaat-lidstaten van de EU, hetgeen hun potentieel voor economische en sociale ontwikkeling dreigt te ondergraven.

1.13. Het EESC acht het van essentieel belang dat de situatie van jongeren in de kandidaat-lidstaten wordt verbeterd. Er zijn inspanningen nodig om de vaardigheden en de werkgelegenheid van jongeren te verbeteren en om hun onderwijsmogelijkheden en hun kans op hoogwaardige banen te vergroten, in combinatie met huisvestingsoplossingen. Ook moeten de dialoog met en de deelname van jongeren aan initiatieven in het kader van de jongerengarantie worden aangemoedigd.

1.14. Het EESC beveelt aan om extra aandacht te besteden aan de meest kwetsbare personen en groepen in de kandidaat-lidstaten, door hen niet alleen op te nemen in beschermingsstelsels maar ook in aanmerking te nemen in het besluitvormingsproces. Dit is de beste manier om het eerste basisbeginsel van het cohesiebeleid, "niemand aan zijn lot overlaten", te verwezenlijken.

⁽¹⁾ Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité — Nieuw groeiplan en hervormings- en groeifaciliteit voor de Westelijke Balkan (COM(2023) 691 final en COM(2023) 692 final (PB C, C/2024/4065, 12.7.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/4065/oj>).

⁽²⁾ Z. Darvas, M. Dabrowski, H. Grabbe, L. Léry Moffat, A. Sapir en G. Zachmann (2024) "Ukraine's path to European Union membership and its long-term implications", Policy Brief 05/2024, Bruegel.

2. Algemene opmerkingen

2.1. De Russische agressie tegen Oekraïne heeft niet alleen de soevereiniteit en territoriale integriteit van een Europese staat bedreigd. Met de invasie worden de Europese integratie en de politieke waarden die de afgelopen 75 jaar ten grondslag hebben gelegen aan de Europese integratie, duidelijk uitgedaagd. Het is derhalve noodzakelijk dat de Europese Unie de historische omstandigheden het hoofd biedt en aan de Westelijke Balkan en Oost-Europa duidelijk maakt dat zij de staten die geconfronteerd worden met de Russische dreiging niet in de steek zal laten, maar alle inspanningen zal versnellen om hun integratie in de Europese Unie te bevorderen. De instrumenten van het cohesiebeleid kunnen de doeltreffendheid van de uitbreidingsinitiatieven van de EU in de Westelijke Balkan en Oost-Europa helpen vergroten ⁽³⁾.

2.2. Het cohesiebeleid is vandaag de dag een van de belangrijkste beleidsterreinen van de Europese Unie. Sinds de eerste verankering ervan in het Verdrag van Rome is het cohesiebeleid de hoeksteen van de Europese solidariteit geworden en heeft het bijgedragen aan een eerlijkere en billijkere Europese Unie. Als zodanig heeft het een onmisbare positie verworven in de prioriteiten van het uitbreidingsbeleid van de EU.

2.3. Uitbreiding is terecht omschreven als een van de krachtigste instrumenten van het buitenlands beleid van de EU. Door de uitbreidingsgolven is de Europese Unie groter, sterker, vreedzamer en rechtvaardiger geworden. Het zou niet overdreven zijn om te zeggen dat dankzij de uitbreiding vrede, welvaart en veiligheid over het hele Europese continent zijn verspreid.

2.4. Zoals de EU-leiders in de Verklaring van Granada ⁽⁴⁾ hebben benadrukt, is de uitbreiding een motor voor het verbeteren van de economische en sociale omstandigheden van de Europese burgers, het verkleinen van de verschillen tussen landen en het uitdragen van de waarden waarop de Unie is gegrondvest. In deze Verklaring wordt het belang van het pretoetredingssteunbeleid als essentieel onderdeel van de uitbreiding van de EU benadrukt.

2.5. Het ter beschikking stellen van pretoetredingssteun aan de kandidaat-lidstaten is van cruciaal belang, aangezien hierdoor de toekomstige integratie van de kandidaat-lidstaten in de Unie wordt vergemakkelijkt en de aantrekkelijkheid van de belangrijkste Europese waarden in zowel de lidstaten als de kandidaat-lidstaten wordt versterkt.

3. Sociale overwegingen en garanties

3.1. Het EESC acht het van cruciaal belang dat bij toelating tot de EU het acquis volledig wordt nageleefd, met inbegrip van de grondrechten, het sociale acquis en de eerbiediging en versterking van de civiele en sociale dialoog. Volledige eerbiediging van de rechten van de sociale partners en van maatschappelijke organisaties verdient bijzondere aandacht. In dit verband moet worden gezorgd voor voldoende financiële middelen voor de capaciteitsopbouw van de sociale partners en maatschappelijke organisaties in de toetredingslanden. De uitbreiding moet een succes worden voor werknemers, (kleine en middelgrote) ondernemingen en maatschappelijke organisaties in zowel de nieuwe als de bestaande lidstaten.

3.2. Het EESC is er vast van overtuigd dat een geleidelijke en op verdienste gebaseerde aanpak waarbij uitbreidingslanden in de loop van het EU-toetredingsproces stapsgewijs meer voordelen krijgen toegekend, de beste aanpak is voor de uitbreiding van Unie. De Commissie moet een voorstel uitwerken om de institutionele connectiviteit van de kandidaat-lidstaten en hun toegang tot de werkzaamheden van de EU-instellingen, met inbegrip van de verschillende directoraten-generaal van de Commissie, te vergemakkelijken, ook tijdens het toetredingsproces. De Europese Commissie moet ervoor zorgen dat de begunstigden tijdig technische bijstand krijgen bij de aanpassing aan en uitvoering van het acquis. Het EESC dringt erop aan dat een versnipperde aanpak van de toetredingsonderhandelingen duidelijk wordt afgewezen: toegang tot de interne markt, of delen daarvan, moet worden gekoppeld aan volledige eerbiediging van de grondrechten en volledige conformering aan het sociale acquis. Tegelijkertijd moet de toegang tot de interne markt gebaseerd zijn op eerlijke concurrentie, wat in praktijk overeenstemming met het desbetreffende EU-acquis vereist (bijvoorbeeld op sociaal, milieu- of staatssteungebied).

3.3. Het EESC is van mening dat de discussies over de uitbreiding van de EU een goede gelegenheid bieden om na te denken over de vraag hoe het institutionele bestel van de EU moet worden aangepast. Een hervorming van de EU-instellingen is geboden om te zorgen voor een doeltreffender, socialer en progressiever institutioneel kader waarbinnen de Europese Unie een dynamischere en concurrerendere EU-economie tot stand kan brengen die hand in hand gaat met betere levens- en arbeidsomstandigheden, een beter concurrentievermogen en een beter functionerende economie.

⁽³⁾ Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité — Nieuw groeiplan en hervormings- en groeifaciliteit voor de Westelijke Balkan (COM(2023) 691 final en COM(2023) 692 final (PB C, C/2024/4065, 12.7.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/4065/oj>).

⁽⁴⁾ <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2023/10/06/granada-declaration/>.

3.4. De EU moet reageren op de toenemende ongelijkheid en zorgen voor verbetering voor de burgers, die al getroffen zijn door de langdurige gevolgen van het bezuinigingsbeleid, de pandemie en de hoge inflatie in 2022 en 2023.

3.5. Met het oog op de uitbreiding van de EU pleit het EESC voor de ontwikkeling van een nieuwe begrotingsinstrument voor investeringen, een EU-soevereiniteitsfonds voor een rechtvaardige sociaal-economische transitie en collectieve goederen, waarbij geen enkele burger of regio wordt achtergelaten.

3.6. Er is behoefte aan een sterk Europees industriebeleid met aanzienlijke en doeltreffende overheids- en particuliere investeringen die bijdragen aan hoogwaardige banen en sociale vooruitgang. De achteruitgang van het concurrentievermogen blijft het belangrijkste obstakel voor de Europese economie en voor de toekomst van het cohesiebeleid.

3.7. De Europese Commissie moet een bijdrage leveren aan de koers van het debat over toekomstige institutionele hervormingen, en wel:

3.7.1. door op te roepen tot een alomvattende, adequate en volledige uitvoering van de hervorming van de economische governance om ervoor te zorgen dat sociale rechtvaardigheid, sociale vooruitgang, verbetering van de werk- en leefomstandigheden van mensen en bescherming van het milieu als hoofddoelstellingen van het economisch beleid worden beschouwd, onder meer door meer te investeren in openbare diensten;

3.7.2. door te zorgen voor een sterkere rol van de sociale partners en maatschappelijke organisaties in het besluitvormingsproces. Dit kan alleen worden gedaan door uitvoering te geven aan de belangrijkste waarden van het cohesiebeleid, zoals het partnerschapsbeginsel in solidariteit, ontwikkeling op meerdere niveaus en meerlagig bestuur.

4. **Uitbreiding en cohesiebeleid: lessen uit de uitbreidingen van 2004 en 2007**

4.1. Het EESC is ingenomen met het besluit van de Europese Raad van 1 december 2023 om toetredingsonderhandelingen met Bosnië en Herzegovina, Moldavië en Oekraïne te openen. Wel is het van mening dat hiervoor een aantal instrumenten van het pretoetredingssteunbeleid in werking moet worden gesteld om belangrijk EU-beleid in de toetredingslanden te bevorderen.

4.2. Het pretoetredingssteunbeleid heeft bij zowat alle uitbreidingen een sleutelrol gespeeld door de toetreding van nieuwe lidstaten te vergemakkelijken op een manier die zowel hen als de rest van de Unie ten goede kwam. Het huidige cohesiebeleid is ontstaan als beleid om onder andere de succesvolle integratie van Spanje en Portugal in de Europese Economische Gemeenschap te vergemakkelijken⁽⁵⁾. De toekomstige uitbreiding wordt de achtste uitbreidingsronde. Alle uitbreidingsronden hebben de EU in staat gesteld uitbreiding en verdieping doeltreffend te combineren.

4.3. Het EESC wijst op de uitbreiding van 2004, de grootste tot nu toe. Investeringen ter voorbereiding van de Midden- en Oost-Europese landen hebben bijgedragen aan een toename van de financiering, waardoor in alle lidstaten die in of na 2004 zijn toegetreden, vooruitgang is geboekt op het gebied van infrastructuur, investeringen in productief kapitaal, menselijk kapitaal, buitenlandse directe investeringen, milieumomstandigheden en werkgelegenheid. De uitbreiding versterkt het functioneren van de interne markt en andere lidstaten profiteren ervan, aangezien de interne markt en het cohesiebeleid aanjagers van groei zijn voor alle lidstaten.

4.4. Het EESC wijst er derhalve op dat de complexe situatie waarin veel kandidaat-lidstaten zich bevinden, een cohesiebeleid vereist dat robuust is en aan de specifieke omstandigheden van elk land kan worden aangepast. Deze variëren van institutionele kwesties in veel van de kandidaat-lidstaten, over het herstel na conflicten in Bosnië en Herzegovina en Kosovo⁽⁶⁾, tot de onzekere toekomst na het conflict in Oekraïne. Het cohesiebeleid kan de basis leggen door kerninvesteringen voor integratie en ontwikkeling te verstrekken, ongeacht de situatie van elk land.

⁽⁵⁾ presentation_final_report_20022024.pdf.

⁽⁶⁾ Deze verwijzing laat de standpunten over de status van Kosovo onverlet, en is in overeenstemming met Resolutie 1244/1999 van de VN-Veiligheidsraad en het advies van het Internationaal Gerechtshof over de onafhankelijkheidsverklaring van Kosovo.

4.5. Het EESC wijst erop dat er behoefte is aan een op maat gesneden aanpak van het pretoetredingssteunbeleid. In dit verband kan ook worden gedacht aan ad-hocinstrumenten, met de nadruk op technische expertise waarbij teams met deskundigen uit de EU en de lidstaten worden betrokken. Albanië en Noord-Macedonië hebben bijvoorbeeld een andere economische en sociale structuur dan de EU-lidstaten. In Oekraïne zal na de Russische aanvalsoorlog een grote wederopbouwinspanning nodig zijn. Een specifieke gebiedsgerichte strategie voor elk land en elke regio zal ervoor zorgen dat de investeringen in het kader van het cohesiebeleid worden afgestemd op de specifieke ontwikkelingsbehoeften en -prioriteiten van elk land en elke regio.

4.6. Het EESC benadrukt de ervaring die bij eerdere uitbreidingen op het gebied van synergie is opgedaan, aangezien een goed uitgevoerd cohesiebeleid de nieuwe lidstaten op de lange termijn onder meer duurzame groei, sociale cohesie en een groter concurrentievermogen oplevert. De toetreding van al deze landen kan ook als stabiliserende factor fungeren in een historisch versplinterd en door conflicten geteisterd deel van Europa en zo de basis leggen voor een veel grotere sociale en politieke stabiliteit en bijgevolg voor een duurzamere economische ontwikkeling.

4.7. Nu de Europese Unie aan het begin staat van weer een uitbreidingsproces dat het aantal leden moet doen stijgen van 27 naar 36, is het belangrijk om onszelf eraan te herinneren dat cohesie samenhangt met uitbreiding. In het bijzonder vertoont het huidige uitbreidingsproces grote gelijkenissen met de uitbreiding van 2004/2007 wat het aantal burgers en het ontwikkelingsniveau betreft. Hieruit kunnen we lessen trekken wat betreft de doeltreffendheid van het beleid, de uitvoering en de impact ervan, de inclusiviteit van het proces en het effect op onevenwichtige situaties die verholpen zijn.

4.8. Pretoetredingssteun was cruciaal om toekomstige lidstaten in staat te stellen om na toetreding indrukwekkende economische prestaties neer te zetten. Relatief kleine investeringen hebben de weg geëffend voor een snelle ontwikkeling en hebben bijgedragen aan een toename van de financiering, waardoor in alle lidstaten die in of na 2004 zijn toegetreden, vooruitgang is geboekt op het gebied van infrastructuur, investeringen in productief kapitaal, menselijk kapitaal, buitenlandse directe investeringen, milieuomstandigheden en werkgelegenheid (7).

4.9. In de Verklaring van Granada staat dat uitbreiding een geostrategische investering in vrede, veiligheid, stabiliteit en welvaart is. Wij zullen aandacht besteden aan belangrijke kwesties die verband houden met onze prioriteiten en beleid, en aan onze slagvaardigheid. Dit zal de EU sterker maken en de Europese soevereiniteit ten goede komen.

4.10. Uitbreiding blijft de bestaansreden van Europa en een kans om de institutionele structuur van de EU te verbeteren.

4.11. De mening van maatschappelijke organisaties uit kandidaat-lidstaten is van onschatbare waarde voor een betere planning van de uitbreiding en de afstemming ervan met het pretoetredingssteunbeleid.

4.12. Het EESC wijst erop dat de uitbreiding van de EU niet alleen zal leiden tot financiële spanningen, maar de Europese Unie ook grote strategische, politieke en financiële baten zal opleveren (8). Dit geldt met name voor Oekraïne, de grootste kandidaat-lidstaat (9).

5. De betekenis van het cohesiebeleid bij de uitbreiding van de EU

5.1. De ontwikkeling van de kandidaat-lidstaten van de EU op de Westelijke Balkan en in Oost-Europa vereist krachtige financiële en institutionele steun, die de kern vormt van het pretoetredingssteunbeleid van de EU. Cohesiesteun moet worden beschouwd als een *conditio sine qua non* voor het welslagen van de doeltreffende integratie van toekomstige lidstaten in de Europese Unie.

(7) Verslag van de groep op hoog niveau inzake de toekomst van het cohesiebeleid: "Forging a Sustainable Future Together: Cohesion for a Competitive and Inclusive Europe", februari 2024, blz. 42-44.

(8) T. Akhvlediani en V. Movchan, "The Impact of Ukraine's Accession on the EU's Economy: The Value Added of Ukraine" (Tallinn: ICDS, 2024), blz. 28-30.

(9) Z. Darvas, M. Dabrowski, H. Grabbe, L. Léry Moffat, A. Sapir en G. Zachmann (2024) "Ukraine's path to European Union membership and its long-term implications", Policy Brief 05/2024, Bruegel.

5.2. De economieën van de kandidaat-lidstaten op de Westelijke Balkan hebben recentelijk enkele positieve tekenen laten zien. Er moet echter nog veel worden gedaan om bij te dragen aan het convergentieproces van de economieën van de Westelijke Balkan in de richting van het Europese gemiddelde; deze maatregelen omvatten economische en politieke hervormingen, capaciteitsopbouw, de bestrijding van corruptie en de schaduw economie en de versterking van de rechtsstaat. Het effect van de Russische aanvalsoorlog tegen Oekraïne is schadelijk geweest voor de hoop op een sterker economisch herstel.

5.3. De economieën van Oekraïne en andere Oost-Europese kandidaat-lidstaten zijn voor ongekende uitdagingen komen te staan als gevolg van de Russische aanvalsoorlog. De toetreding van Oekraïne zou de energiezekerheid van de EU verbeteren en de energiekosten kunnen verlagen. Hierdoor kan het oostelijk nabuurschap van de EU worden gestabiliseerd en kunnen de militaire en veiligheids capaciteiten van de EU worden versterkt. De vrees voor de gevolgen van de toetreding van Oekraïne voor de financiën van de EU is overdreven, aangezien de kosten van de uitbreiding aanzienlijk zullen zijn, maar nog steeds beheersbaar. Het verstrekken van oorlogshulp en het plannen van naoorlogse economische ontwikkelingsmaatregelen zijn een vitale dimensie van het Europese pretoetredingssteunbeleid geworden ⁽¹⁰⁾.

5.4. Het pretoetredingssteunbeleid kan niet inspelen op de behoeften van de uitbreiding van de EU zonder terdege rekening te houden met het Europese groeiemodel en het nieuwe groeiplan voor de Westelijke Balkan van de Europese Commissie. De pijlers ervan zijn gericht op:

5.4.1. versterking van de economische integratie met de interne markt van de EU. Er worden zeven prioritaire acties voorgesteld:

1. Vrij verkeer van goederen.
2. Vrij verkeer van diensten en werknemers.
3. Toegang tot de gemeenschappelijke eurobetalingsruimte (SEPA).
4. Vervoer over de weg makkelijker maken.
5. Energiemarkten integreren en koolstofvrij maken.
6. Digitale eengemaakte markt.
7. Integratie in industriële toeleveringsketens;

5.4.2. bevordering van de economische integratie met de Westelijke Balkan via de gemeenschappelijke regionale markt;

5.4.3. versnelling van fundamentele hervormingen, onder meer in het cluster fundamentele kwesties, om het traject van de Westelijke Balkan naar het EU-lidmaatschap te ondersteunen, duurzame economische groei te stimuleren, onder meer door het aantrekken van buitenlandse investeringen, en de stabiliteit in de regio te vergroten;

5.4.4. verhoging van de financiële bijstand ter ondersteuning van de hervormingen.

5.5. Uitdagingen zoals de klimaatnoodtoestand, inflatie, migratie, sociale veerkracht, digitalisering en innovatie zijn allemaal van vitaal belang gezien de strategische en economische omstandigheden in Europa en de rest van de wereld.

5.6. De Europese Commissie moet het debat over toekomstige institutionele hervormingen sturen op basis van de conclusies van de Conferentie over de toekomst van Europa en de resolutie van het Europees Parlement over de voorstellen tot herziening van de Verdragen, rekening houdend met de ontwikkeling van de Europese pijler van sociale rechten. Dit kan alleen worden bereikt door de belangrijkste waarden van het cohesiebeleid toe te passen.

5.7. In zijn advies over een "Cohesiebeleid 2.0" ⁽¹¹⁾ hecht het EESC groot belang aan een gedeeld beheer, een regionale aanpak en voorfinancierings- en medefinancieringspercentages.

⁽¹⁰⁾ Paper van het Bruegel-instituut, maart 2024.

⁽¹¹⁾ Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de herstel- en veerkrachtfaciliteit en het cohesiebeleid: naar een cohesiebeleid 2.0 (verkennd advies) (PB C, C/2023/859, 8.12.2023, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2023/859/oj>).

5.8. Dialoog en samenwerking met de sociale partners en maatschappelijke organisaties in de kandidaat-lidstaten is van het grootste belang. De sociale partners en maatschappelijke organisaties moeten worden betrokken bij alle stadia van het cohesiebeleid, van ontwerp tot uitvoering en evaluatie. Deze betrokkenheid en inzet van de economische en sociale partners bevordert eigen inbreng, empowerment en een holistische benadering van beleidsontwerp en -beheer en zal leiden tot effectieve absorptie van middelen.

5.9. Net als bij de uitbreiding van 2004/2007 mag het cohesiebeleid niet als synoniem voor financiële steun worden beschouwd. Alle steunmaatregelen moeten capaciteitsopbouw in de overheidsdiensten en het maatschappelijk middenveld omvatten, alsook institutionele opbouw zodat zij doeltreffend kunnen zijn en de uitvoering van het cohesiebeleid kunnen voorbereiden.

5.10. In het kader van het cohesiebeleid moet met name rekening worden gehouden met de mogelijke gevolgen van de uitbreiding voor de EU-regio's die grenzen aan de kandidaat-lidstaten, in Bulgarije, Roemenië, Hongarije, Kroatië, Griekenland, Polen en Slowakije. Grensoverschrijdende samenwerking is essentieel voor het welslagen van dit beleid.

5.11. Derhalve pleit het EESC voor een ambitieuzer MFK voor de volgende programmeringsperiode, zodat de uitdagingen van de uitbreiding doeltreffend het hoofd kan worden geboden.

5.12. Dankzij de lange ervaring met het cohesiebeleid dat door de EU-instellingen en de lidstaten is ontwikkeld en uitgevoerd, is een reeks normen en praktijken ontstaan, een "cohesiecultuur". De verspreiding van deze cohesiecultuur onder de kandidaat-lidstaten via het uitbreidingsproces en de toetredingsonderhandelingen moet een van de belangrijkste prioriteiten van de EU zijn.

6. De stem van het maatschappelijk middenveld

6.1. Maatschappelijke organisaties in de kandidaat-lidstaten hebben een negatief beeld van de uitvoering van het pretoetredingsbeleid in hun respectieve landen.

6.2. Sociale dialoog en overleg met de sociale partners van het maatschappelijk middenveld worden als cruciaal beschouwd. De representatieve organisaties stellen echter dat deze instrumenten niet effectief en doeltreffend in aanmerking worden genomen bij de uitbreidings- en besluitvormingsprocessen.

6.3. Aandacht voor de meest kwetsbare groepen wordt essentieel geacht. De representatieve organisaties geven echter aan dat er aan deze groepen geen speciale aandacht wordt besteed, dat hun sociale bescherming ontoereikend is en dat er geen rekening met hen wordt gehouden in het besluitvormingsproces.

6.4. Een overweldigende meerderheid van de respondenten zei op de hoogte te zijn van de belangrijkste beginselen van multilevel governance en gedeeld beheer in het cohesiebeleid en van de wijze waarop het partnerschapsbeginsel moet worden toegepast.

6.5. Het nieuwe groeiplan voor de Westelijke Balkan wordt gezien als een unieke kans om de nadruk te leggen op menselijk kapitaal en de economische en sociale aspecten van pretoetredingssteun. De kandidaat-lidstaten kunnen worden betrokken bij het debat over het pretoetredingssteunbeleid ⁽¹²⁾.

6.6. De emigratie van geschoolde arbeidskrachten is een van de grootste bedreigingen voor de economie en de samenleving van de kandidaat-lidstaten. Jongeren willen emigreren omdat ze geen vertrouwen hebben in de instanties, niet gemotiveerd zijn en te weinig kansen krijgen, onder meer doordat het onderwijs tekortschiet. Werkloosheid en een gebrek aan hoogwaardige werkgelegenheid zijn acute problemen, net als het gebrek aan huisvesting voor jongeren. Voorts valt te horen dat er sprake is van een gebrek aan dialoog en participatie in jongerengarantie-initiatieven.

⁽¹²⁾ Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité — Nieuw groeiplan en hervormings- en groeifaciliteit voor de Westelijke Balkan (COM(2023) 691 final en COM(2023) 692 final) (PB C, C/2024/4065, 12.7.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/4065/oj>).

6.7. Personen met een beperking melden een gebrek aan ondersteuning door de overheid. Door het gebrek aan aandacht voor de meest kwetsbare groepen komt in de kandidaat-lidstaten de fundamentele doelstelling van het cohesiebeleid om “niemand aan zijn lot over te laten” in het gedrang.

Brussel, 31 mei 2024.

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Oliver RÖPKE
